5,18 m, R–V kryptimi – 4,76 m. 42–48 cm pločio Š siena yra PR patalpos Š sienos tęsinys. Patalpos R siena kartu yra ir PR patalpos V siena. V siena – 84 cm pločio ir iki 1,74 m aukščio, P siena – 77–78 cm pločio. ŠV patalpos V siena yra išorinės pastato sienos, orientuotos Š–P kryptimi, dalis. Jos plotis – 1,08–1,1 m. Sienos Š dalis suardyta tiesiant požemines komunikacijas. Išlikusio fragmento ilgis – 4,66 m. Vidurinėje pastato dalyje atkastas 54–60 cm pločio P–Š kryptimi orientuotos vidinės pastato sienos fragmentas. ŠV patalpos plotis R–V kryptimi – 5–5,06 m. Patalpos plotis P–Š kryptimi nežinomas, aišku tik, kad jis ne mažesnis nei 4,66 m. ŠR patalpos plotis P–Š kryptimi – 3,6 m. Kadangi ŠR patalpos R siena žemės kasimo darbų metu nebuvo atidengta, jos vidinis plotis R–V kryptimi nežinomas.

Teritorijoje, esančioje į P nuo pastato Aušros Vartų g. 20, 1790 m. miesto namų sąraše minimas mūrinis namas. Jis nugriautas XX a. viduryje. Atkastus pamatus galima datuoti XVIII a. viduriu – XX a. pradžia.

Į Š nuo pastato 2 aptikta krosnis. Ji buvo įrengta plytų mūro sienos, orientuotos R–V kryptimi, 1,6 m pločio ertmėje. Krosnis apardyta – išgriuvusi pakuros R sienelė ir didesnioji viršutinio skliauto dalis. Pakuros V sienelė statmena dugnui, kiek išgaubta, krauta iš viena eile šonais suguldytų plytų. 30 cm aukštyje nuo pakuros dugno šoninė sienelė pereina į išgaubtą viršutinį skliautą. Krosnies šonai iškloti kvadratiniais balta glazūra dengtais plokštiniais kokliais. Krosnies plotis R–V kryptimi – 1,24 m. Išlikęs krosnies ilgis Š–P kryptimi – apie 1 m. Išlikusio krosnies fragmento aukštis – apie 1,8 m. Krosnis datuojama XIX a. pabaiga – XX a. pirmąja puse.

THE SURVEY IN THE TERRITORY OF THE VILNIUS S BYPASS

In 2006 a survey was conducted at the construction site of the Vilnius S bypass (the segment between Aušros Vartų and Vanagėlio Sts.). During them, a group burial (with five individuals) that dates to the early 19th century (Fig. 1) was discovered at the entrance to Lapų St. It is possible to connect this grave site with the retreat of Napoleon's army from Moscow in the winter of 1812–1813. Two storage pits dating to the 16th–17th century were found beside the grave. In reshaping the hill located to the W of Lapų Street, a fragment of a brick building dating to the late 19th – first half of the 20th century was discovered on the S slope. An oven dating to the late 19th – first half of the 20th century and fragments of a brick building dating to the mid-18th – early 20th century were discovered in the segment near the intersection of Aušros Vartų and Geležinkelio Sts.

ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI IR ŽVALGYMAI ŠV. STEPONO G. 29

Robertas ŽUKOVSKIS

2005–2006 m. vykdyti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai ir archeologiniai žvalgymai Vilniuje, Šv. Stepono g. 29. Sklype numatytos statybos – buvusio užstatymo atkūrimas. Planuojama statyti gyvenamąjį namą su komercinės paskirties patalpomis.

Nagrinėjamas sklypas yra Vilniaus senamiesčio 84 kvartalo teritorijoje. Iki 1940 m. ši miesto dalis buvo vadinama Šv. Stepono priemiesčiu. Vardą priemiestis gavo nuo Šv. Stepono bažnyčios. Šv. Stepono g. (iki XIX a. vadinta Rūdininkų g.) buvo viena pagrindinių ir anksčiausiai užstatytų centrinių miesto gatvių tąsų (T. Dambrauskaitė, Vilniaus senamiesčio regeneravimo projektas. Vilniaus senamiesčio priemiesčio tarp Kalinausko, Mindaugo, Aguonų, Kauno ir Pylimo gatvių istoriniai tyrimai, *AB „Paminklų restauravimo institutas“ Autorinių darbų saugykla*, 1990, nr. F5–5847).

Kaip matyti iš 1845 m. Vilniaus miesto plano, Šv. Stepono g. P dalyje plytėjo dirbami laukai. Dabartinio sklypo ribose būta dviejų istorinių valdų. 1939 m. Vilniaus miesto plane vienoje iš jų užfiksuotas perimetrinis užstatymas su kiemo korpusais, išsidėsčiusiais pagal abi šonines kiemo kraštines. Kada tiksliai sklypas užstatytas, nėra žinoma. Archeologiniai tyrinėjimai sklypo teritorijoje anksčiau nebuvo vykdomi.

Antrojo pasaulinio karo metu prie Šv. Stepono g. stovėjęs pastatas 29, pataikius į jį aviacinei bombai, buvo visiškai sugriautas. Pastatas nebuvo atstatytas. Buvusių pastatų vietoje įrengta asfaltuota aikštelė, šalia pastatyti įvairios paskirties mūriniai, mediniai, metaliniai statiniai, veikė remonto dirbtuvės.

2005 m. rugpjūčio mėnesį atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai. Iškasti 4 šurfai, tirtas 17 m^2 plotas.

Šurfas 1 kastas kiemo PR dalyje. Maksimalus iškastas gylis – 1,9 m. Šurfo P dalyje 78 cm gylyje atkastas plytų mūras, orientuotas R–V kryptimi. Fragmento plotis – 73–75 cm. Pamato apačia nepasiekta. Jo R dalyje aptiktas apie 70 cm pločio arkos fragmentas. 1,3 m atstumu nuo šio pamato, šurfo Š sienelėje fiksuotas dar vienas mūro fragmentas, kurio paviršius – 90 cm gylyje, apačia nepasiekta. Tarp šių pamatų 1,82 m gylyje atkastos pertvarinės sienos liekanos (vienos plytų eilės pločio). Vidinėje pamatų pusėje matomi nutrupėjusio tinko pėdsakai liudija pastate buvusias rūsio patalpas. Pamatai mūryti iš 26,5x13x6,5, 27x13x6 cm dydžio plytų, rištų kalkių skiediniu. Tarp pamatų fragmentų – stambios griuvenos. Pasiekus 1,9 m gylį dėl nestabilių šurfo sienelių kasti giliau tapo pavojinga.

Šurfas 2 kastas 10 m į Š nuo šurfo 1. Šurfo R dalyje 15 cm gylyje atkasti penki vienas šalia kito sudėti gelžbetoniniai 26 cm skersmens vamzdžiai, orientuoti R–V kryptimi. Centrinėje šurfo dalyje, ties vamzdžių galais, 45 cm gylyje, aptiktas grindų fragmentas: kelios eilės 17x17 cm dydžio keramikinių plytelių. Gelsvos, pilkos, melsvos spalvos plytelės puoštos tęstiniu geometriniu gėlių ornamentu. Likusioje šurfo dalyje, prie jo P ir V sienelių 28–45 cm gylyje atkasti 26,5x13x6,5 cm dydžio plytų mūrai, orientuoti Š–P ir R–V kryptimis.

Šurfas 3 kastas kiemo Š dalyje. Šurfo R dalyje 50–58 cm gylyje atkastas 1,2 m pločio monolitinio teraco grindų fragmentas (pilkai baltos spalvos, su baltais 20 cm skersmens apskritimais). Likusioje šurfo dalyje 60 cm gylyje atkastas plytų ir kalkių skiedinio mūras. Ties šurfo V sienele 59 cm gylyje atkastas nedidelis grindų dangos fragmentas iš trikampių rudos spalvos keramikinių plytelių, kurios sudarė 17,5x15 cm dydžio stačiakampius. Šurfo V pjūvyje atsidengė mūro fragmentas iš nedidelių, 20x10x5,5 cm raudonos spalvos plytų. Tai galėjo būti židinio ar krosnies liekanos.

Šurfas 4 (3x2 m) kastas kiemo V dalyje.

Šurfo PV dalyje 70–85 cm gylyje atkastas Š–P kryptimi orientuoto 70 cm pločio, 2,06 m ilgio mūro fragmentas, mūrytas iš 22,5x11x6, 23x11,5x6,5, 24x11,5x6, 27,5x14x6 cm dydžio plytų ir vidutinio dydžio akmenų. Jo apačia nepasiekta. Fragmento P dalyje aptikta išmūryta 27 cm pločio ir 23 cm gylio niša perdengimo juodbalkiui įstatyti. Fragmento R siena su buvusio tinko pėdsakais leidžia spėti, jog atkasta vidinė griuvenomis užpilto rūsio dalis. Pasiekus 2,15 m gylį kasti tapo pavojinga – ėmė slinkti nestabilios šurfo sienelės.

Šurfuose aptiktos XIX a. pabaiga – XX a. pirmąja puse datuojamo mūrinio užstatymo liekanos: griuvenomis užpiltų rūsių liekanos, pirmojo aukšto grindų ir sienų fragmentai. Archeologinę vertę turinčių radinių neaptikta. Ankstyvieji kultūrinio sluoksnio horizontai veikiausiai yra sunaikinti XIX–XX a. statybų metu.

Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų išvada: vykdant žemės kasimo darbus sklypo teritorijoje galima apsiriboti archeologiniais žvalgymais. Jie pradėti 2005 m. gruodžio pradžioje ir vyko iki 2006 m. vasario mėnesio. Žvalgytas 1829 m^2 plotas. Prieš pradedant žemės kasimo darbus, nugriautos mūrinės sklypą juosiančios tvoros, mediniai bei mūriniai negyvenami statiniai. Žemės darbai vyko mechanizuotai.

2005 m. gruodžio mėnesį pradėta kasti pamatų duobė naujai statomam pastatui. Darbai pradėti sklypo ŠR dalyje. Sklypo centrinėje dalyje atkastas apardyto mūro fragmentas. 70–80 cm pločio pamatas orientuotas Š–P kryptimi. Išlikęs apie 1,4 m aukščio fragmentas, mūrytas iš 22,5x11x6, 23x11,5x6,5, 24x11,5x6, 27,5x14x6 cm dydžio plytų ir vidutinio dydžio akmenų. Iš karto po pamatu – smėlio įžemis. Kultūrinio sluoksnio storis – apie 1,6 m. Viršutinį jo horizontą sudarė 40–50 cm storio supiltinis tamsiai pilkos žemės ir statybinių griuvenų sluoksnis. Apatiniame kultūrinio sluoksnio horizonte – maišyta tamsiai pilka žemė su juodžemio tarpsluoksniais, smulkiomis griuvenomis, degėsiais, anglimis. Archeologinių radinių neaptikta.

Plečiant duobę į sklypo PR pusę (palei Šv. Stepono g.), atkastos prie gatvės stovėjusio korpuso liekanos: rūsio sienų ir skliautų fragmentai, užversti stambiomis griuvenomis, gelžgaliais. Sienų storis – 0,9–1 m, rūsio skliautai buvę cilindriniai, orientuoti Š–P kryptimi. Naudotos gelsvos ir rausvos 26,5x13x6,5, 27x13x6, 20x10x5,5 cm dydžio plytos. Pamatų apačia pasiekta 2,3–2,5 m gylyje nuo buvusio kiemo paviršiaus. Iš karto po mūrais pasiektas smėlio įžemis. Archeologinių radinių neaptikta.

Plečiant pamatų duobę į V ir PV pusę, fiksuotas 1,1–2 m storio supiltinis pilkos – tamsiai pilkos žemės, statybinio laužo, akmenų, XX a. šiukšlių sluoksnis. Archeologinių radinių ar ankstyvų kultūrinio sluoksnio horizontų neaptikta. Nugriovus sklypą ribojančią V plytų sieną (80–90 cm pločio), demontuotas jos pamatas. Jo apačia pasiekta apie 1,2 m gylyje nuo buvusio kiemo paviršiaus. Iš karto po pamatu – smėlio įžemis.

Sklypo ŠR kampe nugriovus jį ribojusias tvoras atkasti iš akmenų mūryti pamatai. Akmenys stambūs ir vidutinio dydžio: 35x40, 30x30, 25x30, 25x20, 18x20 cm, rišti kalkių skiediniu. Pamatų apačia – 1,4–1,5 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Šioje buvusio pastato (R bei Š korpuso) dalyje rūsių nebuvo. Iš karto po pamatais pasiektas smėlio įžemis.

Šie XIX a. pabaiga – XX a. pirmąja puse datuotini akmenų pamatai dalinai panaudo-

ti statant mūrinį (silikatinių plytų) dviejų aukštų gamybinės paskirties pastatą (XX a. antroji pusė). Pastatas buvo nugriautas.

Vėliausiai žemės kasimo darbai vyko sklypo PR dalyje ir prie pastato 31 Š sienos – buvo tvirtinami jos pamatai. Sklypo PR dalyje aptikti griuvenomis užpiltų rūsio sienų fragmentai. Sienų storis – apie 90 cm, orientuotos Š–P kryptimi, su tinko pėdsakais, mūrytos iš gelsvų ir rausvų 26,5x13x6,5, 27x13x6 cm dydžio plytų.

Sklypo R, Š ir centrinė dalis XIX a. antrojoje pusėje – XX a. pradžioje buvo intensyviai užstatyta. Rūsio pamatai įgilinti 2,5–2,8 m. Ten, kur rūsių nebuvo, pamatų apačia pasiekta 1,2–1,5 m gylyje. Iš karto po pamatais fiksuotas smėlio įžemis.

Kultūrinio sluoksnio storis sklypo teritorijoje – 1,1–3 m. Viršutinis jo horizontas susiformavo XX a. antroje pusėje. Apatiniai kultūrinio sluoksnio horizontai sietini su XIX a. antrosios pusės – XX a. pradžios statybų laikotarpiu. Ankstyvesnių kultūrinio sluoksnio horizontų neaptikta. Greičiausiai jie nesusiformavo (iki XIX a. vidurio čia plytėjo dirbamos žemės laukai) arba buvo suardyti vėlesnių statybų metu. Neaptikta ir jokių archeologinę vertę turinčių radinių.

THE FIELD EVALUATION AND FIELD SURVEY AT ŠV. STEPONO ST. 29

In 2005–2006 a field evaluation and field survey were made in Vilnius at Šv. Stepono St. 29. The evaluation was conducted first. 4 test pits were excavated (an excavated area of 17 m^2). In them were discovered the remains of a brick structure dating to the late 19th – 1st half of the 20th century: the remains of basements filled with rubble and fragments of ground floor floors and walls. No finds of archaeological value were discovered. The cultural layer's early horizons were probably destroyed during construction work in the 19th – 20th century. Because no cultural layer was found, the investigation was thereafter restricted to a field survey (an area of 1829 m^2 was surveyed). No cultural layer or valuable finds were discovered during it.

ŽVALGYMAI ŽEMAITIJOS G. 13/10

Robertas ŽUKOVSKIS

2006 m. vykdyti archeologiniai žvalgymai Vilniuje, Žemaitijos g. 13/10, naujo gyvenamojo namo „Mikalojaus žiedas“ statybos vietoje. Naujasis pastatas iškils vietoj nugriauto PRI pastato (statyto XX a. 7–8 dešimtmečiais). Archeologinių žvalgymų tikslas – nustatyti, ar griaunamo pastato vietoje dar yra išlikusių nesuardyto kultūrinio sluoksnio horizontų. Žvalgyta statybinio laužo ir grunto išvežimo darbų metu.

Pastatas Žemaitijos g. 13/10 pastatytas vietoje 1944 m. sugriautų namų. Šie namai stovėjo istorinėse Vilniaus senamiesčio valdose: R dalis (prie Šiaulių g.) apėmė 330 posesiją (prieškarinis adresas – Šiaulių g.10 / Strašūno g. 17), V dalis (prie dabartinės Žemaitijos g.) – 331 posesiją (prieškarinis adresas – Strašūno g. 15). Abi šios valdos XV–XVIII a. priklausė Vilniaus vyskupo jurisdikcijai. Istoriniai šaltiniai plačiau nušviečia čia